

## Σημειώσεις

1. Τόσο το περιοδικό *Rethinking Marxism. A journal of economics, culture, and society*, όσο και το τρίτο Διεθνές Συνέδριο που οργάνωσε με τίτλο «Politics and Languages of Contemporary Marxism», εντάσσονται στις δραστηριότητες της Ένωσης για την Οικονομική και Κοινωνική Ανάλυση (Association for Economic and Social Analysis - AESA).

2. Βλ. Ευτύχης Μπιτσάκης: «Φαντάσματα του Μαρξ», *Ουτοπία*, τ. 18/1995, σσ. 187-192.

3. Βλ. Antonio Gramsci, *Further Selections from*

*The Prison Notebooks*, edited and translated by Derek Boothman, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1995, σε συμπλήρωση της έκδοσης των Quintin Hoare και Geoffrey Nowell Smith (1971), αλλά και την έκδοση των *Τετραδίων* του Γκράμσι, Antonio Gramsci, *Prison Notebooks*, Vol. I & II, edited and translated by Joseph A. Buttigieg, Columbia University Press, New York, 1996, όπως επίσης, Antonio Gramsci, *Letters from Prison*, edited by Frank Rosengarten, translated by Raymond Rosenthal, Columbia University Press, New York, 1996.

## Ευτύχης Μπιτσάκης Η «Ενωμένη» Ευρώπη του Μάαστριχτ

Στο προηγούμενο τεύχος της *ουτοπίας* και από την ίδια στήλη είχα διατυπώσει μια άποψη για τις συνέπειες της προσπάθειας να προσαρμοστεί η οικονομία της χώρας μας στις απαιτήσεις του Μάαστριχτ και ειδικά του Προγράμματος Σύγκλισης. Μερικές γενικότερες, συμπληρωματικές παρατηρήσεις δε θα ήταν, ίσως, χωρίς ενδιαφέρον.

Επίσημα, στην Ευρώπη υπάρχουν σήμερα περίπου 20 εκατομμύρια άνεργοι. Η αβεβαιότητα, η προσωρινότητα, η περιθωριοποίηση απλώνονται σε όλο και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού. Είναι, λοιπόν, φυσικό να θέσει κανείς το εξής απλό ερώτημα: Η σημερινή Ευρώπη παράγει αρκετά γεωργικά και βιομηχανικά προϊόντα, ώστε να μπορεί να εξασφαλίσει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης στο σύνολο του πληθυσμού της; Η απάντηση είναι γνωστή: Η Ευρώπη έχει πλεονάσματα γεωργικών

αλλά και βιομηχανικών προϊόντων. Ως προς τα πρώτα, προσπαθεί, ακόμα και με την επιβολή προστίμων, να μειώσει την παραγωγή. Ως προς τα δεύτερα, αγωνίζεται να κατακτήσει αγορές σε βάρος των αδελφών-εχθρών: των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας.

«Φτώχεια μέσα στον πλούτο»! Πώς εξηγείται η αντίφαση; Και αυτή η απάντηση είναι γνωστή: Σκοπός της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής είναι η άντληση υπαρχίας από την εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης. Ο εγγενώς ανταγωνιστικός χαρακτήρας της εμπορευματικής-κεφαλαιοκρατικής παραγωγής συνεπάγεται τη συσσώρευση κεφαλαίου και εμπορευμάτων που δεν μπορούν να αξιοποιηθούν, την κυριαρχία του χρηματιστικού-παρασιτικού κεφαλαίου, την κρίση, την περιοδική καταστροφή κεφαλαίων και εργατικής δύναμης. Η παρούσα κρίση υπερσυσσώρευσης απεικονίζει με τον πιο δραματικό τρόπο την αλήθεια της ρή-

σης του Μαξ, ότι ο καπιταλισμός καταστρέφει τις δύο πηγές του πλούτου: τη γη και την εργατική δύναμη.

Ας περιοριστούμε στην Ευρώπη: Το «θαύμα» της «κραταιάς Γερμανίας» αποδείχτηκε ως γνωστόν απατηλός αντικατοπτρισμός. Ήδη από το 1991 βασικοί βιομηχανικοί κλάδοι βρίσκονται σε κρίση. Κεφάλαια μεταναστεύουν στο εξωτερικό για λόγους καθαρά κερδοσκοπικούς. Η ανεργία έχει υπερβεί τα 4.000.000, το περίφημο γερμανικό κράτος πρόνοιας υποβαθμίζεται, ενώ οι νέες μορφές ακραίας φτώχειας φανερώνουν ότι η χώρα αυτή τείνει προς μια πορεία αμερικανοποίησης. Ο Κολ επιχειρήσε να εφαρμόσει ως αντίδοτο στην κρίση ένα σκληρό πρόγραμμα λιτότητας. Τον Οκτώβρη βρήκε απέναντί του 400.000 απεργούς εργάτες μετάλλου. Και ο κοινωνικός αναβρασμός συνεχίζεται. Όμοιες (και πιο δυναμικές) αντιδράσεις είχαμε στη Γαλλία των Σιράκ-Ζιπέ: την εξέγερση του Δεκέμβρη του 1995, τη μεγάλη απεργία των φορηγατζήδων του φθινοπώρου κ.λπ. Στην Ισπανία, στην Ιταλία, στη χώρα μας με την πρόσφατη εξέγερση των αγροτών οι εργαζόμενοι άρχισαν ήδη να αντιδρούν δυναμικά στις καταστροφικές συνέπειες της ευρωπαϊκής κεφαλαιοκρατικής ολοκλήρωσης.

Πολλοί είχαν προβλέψει πριν λίγα χρόνια το τέλος της Ιστορίας. Αλλά όπως προβλέπαμε τότε, η Νέα Τάξη θα αποδεικνυόταν σύντομα νέα επικίνδυνη Αταξία. Σήμερα, πέντε μόλις χρόνια μετά την κατάρευση της Σοβιετικής Ένωσης, σοβαροί πολιτικοί αναλυτές προβλέπουν κοινωνικές εκρήξεις στην Ευρώπη. Έτσι, π.χ., ο Claude Julien έγραφε στο τεύχος του Σεπτεμβρίου της *Monde Diplomatique*, ότι το επόμενο βήμα για τη Γαλλία θα είναι η κοινωνική έκρηξη, της οποίας μόνον η ημερομηνία είναι άγνωστη. Ως προς τους «θεωρητικούς» της Νέας

Τάξης, σημειώνει: «Η κοινωνική έκρηξη θα τους αποκαλύψει ότι δεν είχαν άλλο από πλάσματικές αλήθειες στις θεωρίες τους, οι οποίες είχαν διατυπωθεί με τη μορφή εξισώσεων».

Αλλά, βέβαια, η διαδικασία «ενοποίησης» ακολουθεί την τυφλή πορεία της, καθώς καθορίζεται από τα συμφέροντα των πολυεθνικών και ειδικότερα των δύο ισχυρότερων εταιρών: του γερμανικού και του γαλλικού κεφαλαίου. Η Διακυβερνητική αποβλέπει σε μια περισσότερο αντιλαϊκή αναθεώρηση του Μάαστριχτ, προκειμένου να επιτύχει το στόχο της πολιτικής ενοποίησης. Τα συνασπισμένα γερmano-γαλλικά συμφέροντα απαιτούν και την πολιτική ηγεμονία του «άξονα». Να εγκαταληφθεί η ομοφωνία σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας. Η φιλοδοξία, εξάλλου, της Γερμανίας και πιο συγκεκριμένα της Κεντρικής Γερμανικής Τράπεζας, είναι να ελέγχει συνολικά τη διαμόρφωση της Ευρώπης. Η οικονομική και πολιτική ισχύς συγκεντρώνεται όλο και περισσότερο στο σκληρό πυρήνα της Ε.Ε., ενώ αφαιρείται, χάρη της ΟΝΕ, η πρωτοβουλία σε οικονομικά θέματα από τις εθνικές κυβερνήσεις. Η ελευθερία, τέλος, στη διακίνηση κεφαλαίων και εργατικού δυναμικού βρίσκει το αντίστοιχο της στην εντεινόμενη αποσάθρωση των παραδοσιακών εργασιακών σχέσεων και στην ένταση της ελαστικοποίησης και της προσωρινότητας.

Όπως γράφει ο Bernard Cassen στη *Monde Diplomatique* (Νοέμβριος 1996), η διαδικασία για τη λειτουργία του ενιαίου νομίσματος πραγματοποιείται κάτω από τη σιδερένια γροθιά της Κεντρικής Γερμανικής Τράπεζας. Και ο Γάλλος αναλυτής σχολιάζει: «Η γερμανική κυβέρνηση, η οποία καθορίζει τους κανόνες του παιχνιδιού και ελέγχει την εφαρμογή, επιδιώκει ανελέητα

τους στόχους της: να προσαρμόσει την Ευρώπη στα τελεσίγραφα της παγκόσμιας αγοράς». Και ένας άλλος Γάλλος, ο Rhipile Séguin, συμπληρώνει: «Οι κανόνες της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης, όπως διατυπώθηκαν από τη Συνθήκη του Μάαστριχ, εμπνέονται από το γερμανικό πρότυπο και φαίνονται σε πολυάριθμους Γάλλους η έκφραση ενός γερμανικού τελεσίγραφου. Πρόκειται για το τελεσίγραφο της υπερεθνικής πραγματικότητας του πεγκόσμιου ανταγωνισμού».

Στην «Ενωμένη» Ευρώπη οι μικρές χώρες υποβιβάζονται σε καθεστώς Νομαρχίας. Σ' αυτόν τον ωραίο κόσμο, όπου μοναδική «ηθική επιταγή» είναι ο «ανταγωνισμός χωρίς όρια», οι μόνιμες πηγές πλούτου υποβαθμίζονται, η εργατική δύναμη-εμπόρευμα υποβαθμίζεται, ενώ όλο και περισσότερο κυριαρχεί το παρασιτικό χρηματιστικό κεφάλαιο με τα δισεκατομμύρια δολάρια που διακινούνται καθημερινά, αναζητώντας κέρδη από την απλήρωτη εργατική δύναμη. Και φυσικά, στον «ελεύθερο κόσμο» του παγκόσμιου τυχοδιωκτισμού, φύονται άφθονα τα εύοσμα άνθη της Μαφίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πρόσφατου τεύχους (Δεκεμβρίου) της *Monde Diplomatique*, το οργανωμένο έγκλημα, υποστηριζόμενο από πολιτικούς και πολυεθνικές, διεισδύει όλο και περισσότερο στην παγκόσμια οικονομία. Κατά τον ΟΗΕ, τα κέρδη των διεθνικών εγκληματικών οργανώσεων ανέρχονται σε 1 τρισεκ. δολάρια το χρόνο, ποσόν ίσο με το ακαθάριστο εθνικό προϊόν

φτωχών χωρών με συνολικό πληθυσμό 3 δισεκατομμυρίων.

Αλλά η Ευρώπη των πολυεθνικών, της ανεργίας, των ναρκωτικών και του οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριφέρεται σαν «πολιορκημένο φρούριο». Η Συνθήκη του Σένγκεν και το Αρχιπέλαγος των Αστυνομικών απειλούν πλέον τις στοιχειώδεις ελευθερίες όχι μόνο των μεταναστών, των ανέργων και όσων βρίσκονται σε προσωρινή κατάσταση, αλλά και κάθε πολίτη που σκέπτεται διαφορετικά και που, ως εκ τούτου, θεωρείται δυνάμει «εγκληματίας». Η συνεργασία των αστυνομικών της Ευρώπης και το γενικευμένο ηλεκτρονικό φακέλωμα σηματοδοτούν το δρόμο που έχει διανυθεί από τη *Διακήρυξη των Δικαιωμάτων* μέχρι τη δημοκρατία του Μάαστριχ.

Σ' αυτόν τον ωραίο κόσμο μας οδηγούν με πλήρη «εθνική ομοψυχία» οι κυβερνήσεις των τελευταίων δεκαετιών. Ειδικά η χώρα μας, με την ασταθή οικονομία, προχωρεί υπό τα μειδιάματα των πολιτικών ηγεσιών μας σε ένα δρόμο που ακόμα και ο Giscard d' Estein θεωρεί επικίνδυνο για μια χώρα με την οικονομική δύναμη της Γαλλίας: «Δε θεωρώ ευκαταίο για τη χώρα μας να μπει στη μεγάλη ευρωπαϊκή περιπέτεια σε κατάσταση οικονομικής και πολιτικής αδυναμίας» (*Express*, 10/10/96). Αλλά πέρα και από τις αντιδράσεις εκπροσώπων του κεφαλαίου, ο χρόνος που τελείωσε έδειξε ότι οι λαοί της Ευρώπης δε θα δεχτούν χωρίς αντιστάσεις όσα οι κυβερνήσεις απεργάζονται ως εντολοδόχοι του κεφαλαίου.